

Er jakten på barnets stemme alltid til barnets beste?

Sissel Garnes

medlem i Fagetisk råd (FER) i Norsk psykologforening og jobber som psykolog i Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) i Bergen kommune.

Kristian Utrimark

illustratør

I Norge er mellom 20 og 30 prosent av alle barn og unge i kontakt med ulike oppfølgingstilbud og instanser som omhandler psykisk helse, utover de tjenestene som helsestasjoner og skolehelsetjenesten tilbyr alle barn. Felles for disse instansene, som for eksempel BUP, PPT og barnevern, er potensialet til å utøve stor inngripen i barnas og ungdommenes liv.

De siste årene har «barnets stemme» blitt et populært begrep innenfor tjenester for barn og unge. Samfunnsaktører som barneombudet, kunnskapssenteret Forandringsfabrikken og statsforvalteren har alle på ulikt vis påpekt at barns rett til å bli hørt, informert og vernet om, slik FNs barnekonvensjon slår fast, ikke er godt nok kjent og innarbeidet i det arbeidet som ulike hjelpeinstanser utfører.

Med dette som utgangspunkt foregår det nå, med rette, en omfattende innsats på ulike nivå innenfor barne- og unge-feltet for å endre og forbedre praksis slik at barnets stemme i større grad løftes opp og frem. Men kan det å bli hørt noen ganger også oppleves som en belastning? Hvordan kan man sikre at en god og viktig intensjon om medvirkning faktisk oppleves positivt?

Samtalen med barnet kan i verste fall ende opp som et utredningssteg med standardisert innhold

Å gjennomføre samtaler er en metode de fleste av oss naturlig griper til i arbeidet med å undersøke barns opplevelser og behov. Som regel med god grunn, fordi vi opplever at det gir oss tilgang på den informasjonen vi trenger for å foreta nødvendige vurderinger. De fagetiske prinsippene pålegger oss samtidig å kontinuerlig reflektere over hvilke begrensninger som ligger i de psykologfaglige metodene vi velger å benytte. Barn som mottar oppfølging i hjelpeapparatet, gjennomfører som regel mange samtaler med flere voksne, der de voksne ofte har ulike deloppdrag de skal løse for tjenesten de jobber i. Dersom den voksne oppleves som perifer og ukjent for barnet, kan resultatet bli at det barnet formidler, først og fremst preges av et behov for å beskytte seg selv, ved å si så lite som mulig eller ved å si det man tror den voksne vil høre. Barnet har da formelt sett blitt hørt, samtidig som barnets stemme kanskje i realiteten også har gått tapt.

En annen utfordring knyttet til barnesamtalen som verktøy, er i hvilken grad vi som psykologer har gode metoder for å kunne undersøke om barns opplevelser og formidling av disse stemmer med virkeligheten. Barn som eksempelvis står i uløselige dilemma eller trekkes inn i manipulative konflikter mellom foreldre, kan oppleve det som en utvei å noen ganger fantasere, overdrive eller lyve. Spørsmålet blir da om og hvordan vi eventuelt kan fange dette opp, og viser først og fremst hvor kompleks og utfordrende en undersøkelse av «barnets stemme» i realiteten kan være.

Jeg har stor tro på at det foretas mange gode og kreative grep blant kolleger landet over for å løfte barnets stemme opp og frem. Det krever imidlertid, slik de fagetiske prinsippene også fremhever, at vi reflekterer over om rammebetingelsene for arbeidet vi utfører, er gode nok, for eksempel i form av nok tid til å tilpasse og individualisere arbeidet vårt til det enkelte barns behov. Hvis ikke kan samtalen

med barnet i verste fall ende opp som et utredningssteg med standardisert innhold fordi den ellers skaper krysspress i forhold til andre virksomhetsmål, som for eksempel tidsbruk per sak.

Et annet grep vi som fagpersoner og voksne ofte gjør, særlig når barna blir eldre, er å invitere dem inn i møter som gjelder dem selv, for eksempel ved tilbakemelding etter utredning eller i samarbeidsmøter med foresatte og skole. Det er en god tanke, og for mange barn kan nok dette oppleves som et ærlig forsøk på å ta dem på alvor. Det fagetiske prinsippet om respekt beskriver kompleksiteten av ulike faktorer som bør vurderes i en slik sammenheng. Dersom vi ikke på forhånd undersøker barnets forventninger, samt tilpasser rammene for og innholdet i møtet til barnets alder, språkferdigheter og funksjonsnivå, står vi i fare for å bringe barnet inn i en situasjon der det opplever seg mer overveldet og eksponert enn lyttet til og hjulpet.

Begrepet «barnets stemme» kan bidra til et mer praksisnært fokus i tjenester rettet mot barn og unge, ved at barna selv fritt får formidle hva som oppleves som god og nyttig hjelp for dem. Da bør begrepets innhold imidlertid ikke ses på som en statisk størrelse, men som noe som må utforskes i lys av det enkelte barns situasjon og behov. Får vi dette til, kan vi som psykologer bidra til at barn i økende grad blir hørt i saker som gjelder dem selv, også i tilfeller der ulike funksjonsnedsettelse utfordrer vår bruk av etablerte undersøkelsesmetoder. Da bidrar vi også til at retten til å bli hørt, informert og vernet om forblir en menneskerettighet for alle, og ikke et privilegium for noen få.

I hvert nummer drøfter representanter fra Fagetisk råd (FER) i Norsk psykologforening en fagetisk problemstilling. Du kan sende fagetiske spørsmål til etikk@psykologtidsskriftet.no.